

EENBES

Paris quadrifolia

(foto Klaas van Haeringen / Buiten-beeld)

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

De Eenbes bloeit van eind april tot juni. De bloem heeft vier brede kelkbladen en vier smalle, groene bloemkroonbladen, acht puntige meeldraden en een stamper met vier stempels. De vrucht is een dikke blauwzwarte bes die in het midden van de bloeiwijze zit.

De plant wordt 15-30 cm hoog en vormt een kruipende wortelstok, waaruit een rechte stengel komt met aan de top een krans van vier, soms vijf, breed elliptisch tot omgekeerd eironde, kort toegespitste, zittende bladeren.

Biotoopvereisten

De Eenbes komt voor op (licht) beschaduwde plaatsen op vochtige tot vrij natte, matig voedselrijke, zwak zure tot kalkhoudende, humusrijke grond. Meestal is er grondwaterstroming aanwezig.

De Eenbes groeit in en nabij loofbossen (eiken-haagbeukenbossen en beukenbossen) op hellingen en aan de voet van bronbossen. Ook in brede houtkanten kan de soort voorkomen.

S28

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

De Eenbes komt in de provincie Vlaams-Brabant vrijwel uitsluitend voor in de leemstreek, meer specifiek in de vallei- en valleirandbossen van Dender, Zenne en Dijle. Belangrijke vindplaatsen van de soort zijn:

- Bierbeek (Mollendaalbos, Zwarte Bos, Hazeberg-Molensteen)
- Gooik (Kesterheide-Lombergbos)
- Kampenhout (Hellebos, Torfbroek)
- Kortenberg (Vrebos, Merode)
- Leuven (Egenhoven, Egenhoven Bos)
- Oud-Heverlee (Meerdaalwoud)
- Overijse (Tombeek, Laanvallei)

Inventarisatieonderzoeken

geen

Knel- en aandachtspunten

- Onaangepaste bosexploitatie met degradatie van de bosbodem resulteert o.m. in bodemverdichting en wijziging van de waterhuishouding.
- Door vermesting (inspoeling meststoffen, vermesting door atmosferische depositie) ontstaat vegetatieverruiging.
- Verstoring van de waterhuishouding, bv. door ontwatering of andere vormen van (grond)waterpeilverlaging, verandert de groeiomstandigheden in ongunstige zin en kan aanleiding geven tot het verdwijnen van de soort.
- Rechtstreeks kan ook overmatige betreding tot verlies van de soort leiden.

Overzicht maatregelen

H7.9. Aangepaste, duurzame bosexploitatie

H8.1. Herstel van de hydrologie

H11.4. Afzetten van een houtkant

S28.1. Bufferen van groeiplaatsen

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H7.9. Aangepaste, duurzame bosexploitatie.

Waardevolle kwelrijke en natte bosdelen worden ontzien bij bosexploitatie. Indien boswerken noodzakelijk zijn, worden aangepaste ontginningsmethoden en –materieel ingezet. Boswerken kunnen enkel in de winter tijdens periodes van langdurige vorst plaatsvinden. Na kappingen moeten de afgekapte takken meteen uit het bos worden verwijderd anders kan dit tot verruiging leiden. Dikke stammen daarentegen kunnen in beperkte mate blijven liggen.

De soort verkiest lichtrijke bossen met een etagevormige opbouw. Dergelijke structuur kan het best door middel van lichting, intensieve dunning of plenterkap bekomen worden. Bedoeling is de dichte kroonlaag te doorbreken en geleidelijk aan meer licht in het bos te brengen waardoor de ontwikkeling van een struiklaag en de bosverjonging voor een meerlagige en veelzijdiger bosstructuur kunnen zorgen.

H8.1. Herstel van de hydrologie.

Veranderingen in de waterhuishouding van bossen zijn dikwijls het gevolg van structurele wijzigingen van het beekverloop (o.a. inbuizing, beschoeiing en rechtekking) of de grondwaterstroming (drainage, grondwaterwinning, wateraftapping). Om het probleem op te lossen volstaat het in de meeste gevallen om de oorzaak weg te nemen of voorzieningen te treffen om de negatieve invloed tegen te houden of te beperken (zie maatregel S28.1. Bufferen van groeiplaatsen).

Herstelmaatregelen mogen de omstandigheden niet bruusk veranderen. Afwateringsgreppels worden enkel gedempt op voorwaarde dat dit geen blijvende bodem- of vegetatieverstoring met zich meebrengt. Dikwijls is het beter de greppels geleidelijk aan te laten vervallen (door bladval), al dan niet in combinatie met een plaatselijke (natuurlijke) afdamming om de waterafvoer te vertragen. Langs beken kan enkel in extreme gevallen aan kunstmatig herstel van de beekstructuur worden gedacht en doorgaans beperkt de ingreep zich tot het uitbreken van buizen en/of verharding en het verwijderen van ongewenste hindernissen en constructies. De beek herneemt heel snel haar eigen loop, waarvoor ze ook genoeg ruimte moet krijgen. Om dezelfde reden volstaat het ook om de beschoeiing van oevers weg te nemen of te stoppen met het herprofilen en ruimen van de bedding om een aanzet te geven voor een meer natuurlijk beekverloop.

H11.4. Afzetten van een houtkant.

Eenbes kan ook in (brede) houtkanten gevonden worden. Vooral houtkanten die aansluiten op of in de nabijheid liggen van "oud bos" of hiervan deel uitmaakten krijgen aandacht. Er wordt een kapbeheer gevoerd dat erop gericht is een gesloten maar enigszins ijle en verticaal gevarieerde structuur te verkrijgen of te behouden. Dit gebeurt door de uitkap van bomen en struiken zodanig te organiseren dat gelaagdheid in de verticale houtkantstructuur tot stand komt en een mozaïek van licht beschaduwde plekken tot stand komt. Geschikte houtkanten bezitten een vochtige tot vrij natte bodem.

Soortgerichte maatregelen

S28.1. Bufferen van groeiplaatsen.

Door langs de meest gevoelige bosdelen, kwel- en brongebieden bufferstroken aan te leggen wordt instroom en verwaaiing van meststoffen en bestrijdingsmiddelen vanuit aanpalende (landbouw)percelen vermeden. De efficiëntie van een dergelijke maatregel verhoogt met de breedte van de bufferstrook, maar hangt ook af van de ligging ervan ten opzichte van het bosgebied. Vooral op gronden van waaruit rechtstreekse inspoeling van meststoffen en/of grond kan plaatsvinden (vb. door helling naar bron, kwelzone en/of bosbeek) is een goede buffering nodig. De volgende ingrepen zijn mogelijk:

- Niet ploegen tot tegen de bosrand en het aanleggen van een gras of ruigtestrook tussen de akker en het bos;
- Opwerpen van een beschermende berm ("boswal") met een afwateringsgracht langsheen de bosrand, die afspoelend water en modder tegenhoudt en afleidt. De gracht moet regelmatig onderhouden worden;
- Instellen/afspreken van bemestingsnormen en/of het niet bemesten van een strook langsheen de bosrand;
- Aanplanten van een schermbeplanting langsheen de bosrand. Deze moet voldoende breed zijn om invloed te hebben: een zestien meter brede vegetatiestrook tussen een akker en een beek reduceert de stikstoftoevoer aanzienlijk en bij een vijftig meter breed oeverbos is dit nog meer uitgesproken. Een aangepaste en gevarieerde boomsoortenkeuze is belangrijk. Homogeen elzenbos is minder gewenst gezien bacteriën in de wortelknolletjes van elzen jaarlijks tot 100 kg stikstof/ha kunnen produceren.
- Omzetten van bouwland in grasland;
- Gebruik van korrelmest in plaats van stuifmest of vloeimest op aangrenzende landbouwgronden of toepassen van de mestinjectiemethode;
- Evenwijdig aan de bosrand ploegen, i.p.v. van hoeks;
- Inloop van vee moet in een brede perimeter rondom de bron- of kwelzone vermeden worden door een (stevige!) omheining van een beschermingszone. Er wordt op gewezen dat het aanbrengen van prikkeldraad en/of in stand houden van prikkeldraadafsluitingen in en om bossen gereguleerd wordt door artikel 97 van het Bosdecreet.

Foto: Perceelsrand natuur langsheen Meerdaalwoud. (Foto VLM foto-archief, Hans Roosen)

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer

Lopende initiatieven

geen

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Zichtwaarneming

Het speuren naar bloeiende planten in de periode april-juni op daarvoor geschikte groeiplaatsen – bij voorrang in vochtige loofbossen in de leemstreek.

Opvolgen bodemtoestand op gekende groeiplaatsen

De groeiomstandigheden zijn te evalueren door opvolging van de bodemtoestand op gekende groeiplaatsen, o.m. door het meten van het grondwaterpeil gedurende minimum één jaar, de structuur en het humusgehalte van de grond en eventueel een analyse van de grondwaterkwaliteit.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Econnection (1996). Structuur- en beleidsplan voor de bronbossen in de Vlaamse

Ardennen, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AMINAL-afdeling Natuur.

- Govaere L. & Vandekerkhove K. (2005). Specifiek biotoop- en soortenbeheer in bossen: methodologische ondersteuning. Deel II : Beschrijvende fiches. Rapport IBW.Bb.R.2005.007. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer. 165 p.
- Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Vercruyse W. & De Beer D. (red.) (2006). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest. Nationale Plantentuin en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek i.s.m. Flo.Wer vzw. 1007 p.
- Van Miegroet H. & Cole D. (1984). The impact of nitrification on soil acidification and cation leaching in an red alder ecosystem. Journal Environ. Qual. 13. p. 586-590.
- Vincent L., Verbeke W., Van Belle J., De Cock V., Verlinde R., Reheul D., Zwaenepoel A., Van Den Berghe J. & Lievens F. (2006). Technisch vademecum grasland : harmonisch park- en groenbeheer. Afdeling Bos en Groen. Brussel. Belgium. 291 p.
- Weeda E.J., Westra R., Westra CH. & Westra T. (1985). Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 4. IVN. Hilversum. 317 p.

Websites

- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_florabank
- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_atlas
- www.wilde-planten.nl/adderwortel.htm
- www.minInv.nederlandsesoorten.nl/Inv.db/Inv.db/i000252.html
- www.soortenbank.nl
- www.waarnemingen.be

Folders

geen

Advies

- Plantenwerkgroep

S28

